

Ніна Фіалко

**КОЛИ БРАТИ
СТАЮТЬ ВОРОГАМИ...**

УДК 82-31(477)
ББК 84-44(4Укр)
Ф84

Фіалко Н.І.

Ф84 Коли брати стають ворогами... : повість-есеї /
Н. Фіалко. — Тернопіль : Богдан, 2015. — 368 с.
ISBN 978-966-10-4211-6

Нова книга Ніни Фіалко дає змогу читачам оцінити події 2013–2014 років поглядом «майданутої». Авторка твору змушує нас осмислити багато подій, які відбувалися на українській землі. Читачі дізнаються про деякі моменти з історії України, які не висвітлювали в підручниках і про які не дискутували в періодиці. Лише після Революції Гідності стало можливим говорити й писати про те, що нас хвилює, але досі не заведено обговорювати все відверто.

Читайте, пізнавайте, розмірковуюте...

УДК 82-31(477)
ББК 84-44(4Укр)

*Охороняється законом про авторське право.
Жодна частина цього видання не може бути використана чи відтворена
в будь-якому вигляді без дозволу автора перекладу чи видавця.*

ISBN 978-966-10-4211-6

© Фіалко Н.І., 2015
© Навчальна книга – Богдан, 2015

* * *

...і люди, як люди,
й багата земля,
і, звісно, живемо
у центрі Європи...
та все нам бракує
то ночі, то дня,
щоб взятись, нарешті,
гуртом до роботи:
засіяти землю,
зібрати зерно,
і хліба спекти,
і до сонця всміхнутись,
і слово предвічне,
немов знамено,
над серцем підняти,
й молитву збагнути!
...молитись за всіх,
хоч говорять про нас,
що ми у всіх бідах
самі винуваті,
мовляв, продаємось,
і схильні до зрад,
і вигод шукаєм,
й на хитрість багаті...

а ми кожен раз,
як випробувань град
на голови наші
в лихую годину,
стаємо єдино,
стаємо у ряд,
стаємо, щоб ворог
навіки загинув!
і ми не дозволимо
нищити віру!
ми твердо зійшлися
на правді життя —
що Бог не покинув
Святу Україну,
лиш дав нам випробувань
до каяття...
і каятись мусим
за глум і наругу,
за вічну гординю
в зневірі гіркій...
Вкраїна ж не буде
ні перша, ні друга,
а тільки — єдина,
вовіки віків!

Віра Олеш

Роздуми, висновки, застереження

Нова праця тернопільської літераторки Ніни Фіалко трохи незвична для її манери письма. В цій книзі ви не знайдете, як у попередніх, опису пристрасного кохання, бо нині авторку, як і більшість із нас, перепоовнює тривога за долю Держави.

Російсько-українська війна оголила багато проблем, на які ми раніше не звертали уваги. Виявилось, що для того, щоб відстояти свою позицію в цьому конфлікті, кожному потрібно знати хоча б основні віхи історії України. Аби порозумітися із синами та внуками, котрі мешкають в Росії і мають, на жаль, пропутінське мислення, письменниця вирішила відкрити завісу до правдивого висвітлення історичних та нинішніх подій.

У цій книжці ви знайдете відповіді на багато запитань, які турбують чи не кожного з нас. Авторка розмірковує про причини війни і про те, чого нам чекати у недалекому майбутньому. Тут наведені гострополемічні роздуми багатьох політологів та експертів, які письменниця використала для підтвердження своїх переконань. Вона намагається достукатися до серця кожного читача, дати йому зрозуміти, що головне нині — виховати в собі та своїх дітях патріотизм. Авторка не дає рецептів, але запевняє, що нині доля Вітчизни в наших руках, — коли згуртуємось і монолітно станемо в її обороні. Зараз важливо жити не лише заради задоволення творчих чи ділових амбіцій, нагромадження статків, а необхідно робити все для визволення України, увірувати в її незнищенність!

Про це й не тільки про це щиро й запально, чесно й відважно написано в цій книзі.

Передчуваю, що з кожним роком зростатиме її значимість, бо вона — своєрідний, неупереджений хронопис і минулого, й сьогодення.

Щось із пам'яті зітреться, щось зітрутуть в угоду можновладцям, а погортаємо сторінки, й постануть і слава, і ганьба, і боротьба, і зрада та понад тим — ясно й непогасно світитимуть Гідність і Волелюбство.

Ірина Дем'янова

Кінець листопада 2013 року

Ще тільки запалювався день, а я вже метушилася на кухні, щоб мати чим пригостити сина, який через кілька годин переступить поріг отчої домівки. Незчулась як вирости діти, пороз'їжджалися своїми дорогами і тепер лише інколи навідуються до мене. Я й не звинувачую їх у тому, що рідко бувають. Вони налагодили інтернетний зв'язок між нами, і це дає можливість спілкуватися скайпом хоч щодня. Діти ще не усвідомлюють, що живого спілкування не можна замінити розмовами телефоном чи інтернетом. Цю просту істину зрозуміють, коли їхні діти вилетять з гнізда. Дай, Боже, щоб того не сталося і моїм внукам не довелося шукати щастя в інших країнах, як їхнім батькам.

Заправляючи борщ, я розмірковувала над тим, чому українцям не сидиться вдома. Їх ніби якась сила навмисне виштовхує з рідної землі, звільняючи місце комусь іншому. Адже ті, що виїхали, часто виконують там таку саму роботу, як і тут могли. Не стали «зірками» чи винахідниками, не доробилися до великих статків. Усе, чого більшість досягла, було б у неї і тут, тільки, можливо, в меншій пропорції. Спожили б зароблене з більшою насолодою, бо вдома в колі родини все набагато смачніше і корисніше. Коли приїздить син, він завжди замовляє мамин борщ — на реберцях, з квасолькою і такий наваристий, що за калорійністю не поступиться обіді з кількох страв. Я й цього разу старалася догодити синові, бо він мого борщу не куштував уже кілька років. Чому так? Це його варто було б запитати, а я рада дітям завжди. Особливо взимку, коли на вулиці сльота або хурделиця. Чого даремно вештатися вулицею, нипати по ринку і прицмокувати язиком, споглядаючи на смаколики, яких не можеш купити. Краще сидіти вдома і чекати, поки зателефонує душа з подібним до твого станом, і поділитися своїми проблемами.

Але сьогодні в мене свято, бо приїздить син! Тішусь і хвилююся, чи знайдеться між нами спільна мова не лише про здоров'я і погоду... Колись могла з ним за теплою роз-

мовою ніч просидіти, вислухати його проблеми чи сумніви, щось порадити і заспокоїти його. Тепер він змужнів і вважає, що сам може настанови роздавати, аби лише було кому виконувати їх.

Управшись із борщем, я перевдягнулася, щоб не виглядати нечепурою. Стіл накрила святковою скатертиною. На вулиці було прохолодно і, накинувши на плечі теплу хустину, вийшла на балкон виглядати таксі. Серце тріпотіло від хвилювання, кортіло швидше подивитись, як життя позначилося на зовнішності сина, а найбільше прагнула зазирнути в душу. Наскільки змінилися його погляди на життя, адже обидва моїх сини є громадянами Російської Федерації. Мені декотрі знайомі заздрять, бо до Росії можу поїхати без візи в будь-який час, і грошей великих не треба витратити на дорогу. В багатьох сім'ях діти виїхали до Португалії, Англії, Америки чи Італії, додому навідуються майже щорічно. Вони довго не можуть побороти ностальгію або їх тягне родове коріння. Поки живі батьки, діти поспішатимуть додому. Не раз стає прикро, що наші онуки матимуть українські прізвища, але служитимуть іншим країнам, дбатимуть про їх добробут, а про Україну знатимуть лише те, що їм розкажуть батьки чи почують якусь інформацію по телебаченню. А що чужі країни можуть знати про нас, коли ми самі не знаємо своєї істинної історії.

Нарешті довгоочікувана зустріч відбулася. Син радісно розцілував мене і, заплющивши очі, повів носом:

- Борщем пахне! Як ти тут без нас? Сумно самій?
- Звикаю, не я одна така...
- Набридло — переїжджай до нас жити. Ти ж знаєш, що ми завжди раді тобі, — впевнено сказав син.
- Дякую. Матиму на увазі, але краще почуваюся в своїй хаті...

Після випитої чарки і традиційного холодцю з голубцями домашній затишок навіяв Денисові спогади про дитинство, про тата, який недавно відійшов у засвіти. А я дивилася на сина і зауважила, що роки безпощадні до чоловіків. Мені приємніше було б бачити дитину в розквіті сил, з нормальними поглядами на життя. Після довгої розмови мені стало

зрозуміло, що Дениса привела додому не ностальгія, а меркантильний інтерес. Виявилося, що в бідній Україні дешевше ремонтувати і вставляти не тільки зуби, а й взагалі поправляти здоров'я. Ми, українці, скаржимося на значне подорожчання медичних послуг і недоступність їх значній частині населення. А ті, які живуть в інших країнах, заздять нам, що ми не знаємо справжньої ціни, яку доводиться їм платити там за лікування. Може, і ми так вважали б, якби наші зарплати і пенсії були такі, як і в наших сусідів. На мою думку, саме велика різниця в оплаті праці призвела до броунівського руху серед людей. Прості люди метикуватіші від багатьох керівників і швидко зрозуміли, в якій країні можна більше заробити, в якій — дешевше полікуватись, а в якій — краще відпочити. В народі кажуть: «Вовка ноги годують». Цей девіз став домінуючим у житті багатьох наших сучасників.

Кілька днів після того

Довго чекаєш гостей, тишишся ними, а через кілька днів втомлюєшся і хочеш спокою. Денис удень лікував зуби, а ввечері зустрічався з колишніми друзями, однокласниками. Часто повертався під «шафе» і довго розповідав мені про свої враження від зустрічей. Ми дивилися по телевізору новини і заодно обговорювали почуте та побачене.

— У мене склалася думка, що у вас назрівають якісь незрозумілі події. Всі чимось незадоволені, хоча бідних серед своїх знайомих не бачив, — міркував син.

— Бідні по барах не ходять. У них інші проблеми...

— Ох, уже ті українці! З ким розмовляю, кожен скаржиться на погане життя, а в барі витягає з кишені гаманець зі стосиком солідних купюр і каже, що це не гроші! Ви вже на долари перейшли? — іронічно посміхається Денис.

— Може, дехто й перейшов. Ти ж також з доларами приїхав, — виправдовувалася за українців. — Ми ж до Європи йдемо, то звикаємо помаленьку.

— Не бачити вам Європи, як своїх вух, — упевнено відповів син, ніби в його руках були папери, які наш Президент збирався через кілька днів підписати у Вільнюсі.

— Чому не бачити?! — скипіла я. — Ми кілька років готувалися до того, приймали європейські закони і стандарти, тож відступити від здійснення багаторічної мрії українців Президент не зможе, та й не має права.

— Путін не дозволить Україні вступити до Євросоюзу, — мовив Денис, і цієї миті ведучий українського каналу вразив нас новиною: «Кабінет Міністрів України 21 листопада ухвалив рішення зупинити процес підготовки до укладення Угоди про асоціацію між Україною та Євросоюзом. Угоду попередньо планували підписати на Вільнюському саміті «Східного партнерства» 28–29 листопада».

— А що я тобі казав?! — задоволено потер руки син.

— Щось, видно, не складається в нашого уряду, або хочуть виторгувати більше грошей, яких їм вічно бракує. Я думаю, що підписання Угоди про асоціацію перенесуть на якийсь час... — невпевнено відповіла я, шокована рішенням уряду. Але те, що відтермінування буде, не викликало сумніву, бо Прем'єр-міністр не міг перебрати таку відповідальність.

Після цих вечірніх новин вуха й очі кожного українця були прикуті до репродукторів і телевізорів. У Києві на майдані Незалежності почали збиратися люди, щоб застерегти Президента від непослідовних вчинків, щоб він своїми діями не розчаровував народ. Щодня люди прибували й прибували у центр столиці... «Це може бути рік, два, а може й більше. В ЄС Януковичу дали зрозуміти, що готові підписати асоціацію, незважаючи ні на що, шанс ще є, — заспокоював українців один з депутатів Європарламенту від Польщі. — Втім, Президент Янукович надто розчарував європейців, і не тільки останніми діями, а й в принципі. Проблема в тому, що українська влада показала європейцям: вона не хоче відходити від вибіркового правосуддя, не

бажає переходити на чесні правила ведення бізнесу, політики, економіки. Їй ближчий інший підхід, до якого звикли і який не хочуть змінювати. Якщо кого і звинувачувати в провалі, то конкретно Януковича. На відміну від нього, українці показали, що хочуть іншого шляху, заради них ми не відвернемося від України і спробуємо хоча б відтермінувати асоціацію».

Мабуть, досі в Україні не було стільки прихильників вступу до Європи, як після того, коли правляча верхівка знехтувала думкою народу. За своє правління Янукович підпорядкував грошові потоки в країні лише на благо своєї сім'ї та її наближених. Надії на чергові вибори, які могли б щось змінити, в людей не було. Корупція настільки проникла у всі сфери діяльності, що без хабара не можна вирішити жодного питання. Великий бізнес працював на «відкати» і не сплачував до бюджету достатньої кількості податків, а малий — душили поборами. Президент і Прем'єр-міністр готували Україну до банкрутства. Це вже було зрозуміло всім, навіть таким, як я, кухаркам.

— Мамо, чому ти так розхвилювалася? Твої діти та внуки мешкають у Росії, а якщо ви вступите до Європи, мені потрібно буде виробляти візу. Навіщо тобі це?

— Може, коли заплатиш за візу, то частіше приїжджати-меш до мене. Бо без перепон відвідувати Україну нецікаво. Домініканську Республіку знаєте краще, ніж землю, на якій народилися, — дорікнула я, хоча завжди схвалювала їхній вибір, коли вони збиралися на відпочинок.

— Через кілька місяців, не сумнівайсь, Україна стане банкрутом, а ще через кілька ніхто й не згадає, що була така держава. Ви станете однією з областей Російської Федерації. Тому поміняй гривні на долари, якщо маєш, і менше дивися телевизор. Побережи здоров'я, — радив син. — До речі, це лише ви себе визнаєте державою, а в росіян навіть припущення нема, що Україна — самостійна і незалежна.

— То їхні проблеми. А в нас є велика надія, що рано чи пізно ми вирвемося з цупких обіймів Росії.

— Мамо, не будь наївною! Ви повністю залежите від нас. Не могу вказати точну цифру, але щонайменше половина

великих підприємств України належать російським олігархам, інші чекають від вашої недолугої Верховної Ради прийняття закону про ринок землі. Скуплять на підставних осіб ваші чорноземи, продаватимуть вам хліб за світовими цінами, — і вашим патріотизмом втретесь як полином. Зима на порозі, казна порожня, і нема чим за газ заплатити, а ви бавитесь в американську демократію, — дорікав Денис, ніби причиною всіх негараздів у державі була моя некомпетентність.

— Повір, що в українців на розмови про російський газ уже алергія. Коли ви ним подавитесь?! — скипіла я.

— Тоді, коли ви перестанете його в нас купувати, — посміхнувся син. — Щоб стати незалежними, треба бути самодостатніми, а ви про це можете тільки мріяти. Якщо ви такі демократичні, то чому обираєте своїми керівниками або євреїв, або зеків? Невже в українців кишка тонка? От якби мали такого президента, як наш Путін, то ще б вишкіряли зуби й огризались. А ваш Янек — на службі в нашого президента, і буде так, як він скаже.

— Не перебільшуй ролі вашого президента у світовій політиці. При розпаді Радянського Союзу кордони колишніх республік чітко зафіксовані в документах, і тоді, коли Україна відмовилася від ядерної зброї, Будапештським меморандумом нам було гарантовано безпеку та цілісність кордонів, — упевнено повідомила я. — Хіба в Росії про таке не знають?

— Щось я не чув, що між нашими країнами проведена і зафіксована демаркація кордонів. Поки політики сперечалися про лінію кордону по Керченській протоці, росіяни біля Тузли намили косу й посунули вас на кілька кілометрів. Східний кордон «розмитий», контроль слабенький, і перейти чи переїхати з будь-яким вантажем — нема жодних проблем.

— Ми народ мирний і до росіян ставимось, як до братів, то, може, й не потрібний жорсткий кордон, — виправдовувалась я.

— То не стверджуй мені зараз, що ви — самостійна держава! Якщо держава не має чітко визначених кордонів, вона є частиною іншої. В даному випадку — Росії.

— Якщо так мислити, то, може, це ваші землі є частиною України? Однак ми на чуже не зазіхаємо, але хочемо, щоб Росія не диктувала, за якими правилами нам жити. Ну, не хочуть українці до Митного союзу! Ми вже були в ньому і знаємо, що нічого доброго там не буде, — огризалась я.

— Перша ластівка зірвалася з уст вашого прем'єра вчора — через кілька днів переконаєтеся, що все відбудеться за планом Путіна й Україна ніколи не стане плацдармом для американських ракет і натовських військ. Не варто йти наперекір сильнішому, краще підкоритись, а не шукати проблем, з якими не зможете впоратися, — переконливо доводив Денис. — І навіщо тобі політика? Вишивай собі чи пиши оповідання. Політикою керують кілька євреїв, які живуть в Америці. Їх ніхто не знає по імені й в обличчя, але вони, смикаючи за різні шнурочки, керують усім, що відбувається на Землі.

— Ой, не будь таким розумним! Подивися, що показують в телевізорі: на Майдані щодня збираються тисячі людей, і вони змусять Януковича підписати документ про асоціацію з ЄС.

— Значить, в Україні відбувається щось таке, чого ми ще не знаємо. А що американці не шкодують грошей на ті мітинги, то це й так видно. Українці люди бідні — нехай зароблять трохи на хліб. «Грошові мішки» змагаються, хто більше виставить людей: Майдан чи Антимайдан. Сили поки рівні. Людей легко задурити, наобіцяти їм нездійсненого, — і вони повірять. Ти ж цитувала мені слова з Біблії: «Влада в країні така, яку народ заслуговує». Вибрали «зека», тож і не нарікайте на дзеркало, що пика крива, — відверто насміхався син.

— Це у вас цар-батюшка всьому голова, а в нас, на жаль, серед трьох українців на булаву претендують два гетьмани. Наступного року будуть перевибори Президента і якщо він не підпише Угоду, то його не оберуть на другий термін.

— Важливо, не хто і як голосує, а хто підраховує голоси. Ти думаєш, що Янукович віддасть комусь владу? Помиляєшся. В нього два дорослих сини, які гострять зуби на президентське крісло. Янек саме налагодив грошові потоки і призначив своїх людей на ключові посади, тож жодного потенційного претендента навіть близько не допустить до виборів. Ти знаєш, чим найбільше переймаються багаті люди?

— Тим, як зберегти награбоване, — здогадалась я.

— Якраз і ні. Вони ладні поділитися своїми статками лише для одного — на винайдення ліків від усіх хвороб, щоб стати безсмертними.

— Подібна мрія хвилювала багатьох великих правителів, але наші поки лишень накопичують статки. Коли вже «наїдяться» — буде не до того, — всміхнулась я.

— Ми не можемо навіть здогадуватись, які плани виношують можновладці... Поки ти готуватимеш обід, я пройдуся містом і подивлюся, що там відбувається на вулицях.

Денис випив горня кави, поглядом заспокоїв мене і вийшов з хати. Недавня розмова продовжувала розбурхувати мої думки. Що син не говорив би, я надіялась, що керівництво держави не піде проти народу і підпише документи про асоціацію. Якщо цього не станеться, то чергового Майдану не уникнути, бо навіть старші люди налаштовані були підтримати молодих, які прагнули до Європи. Одні хотіли швидше отримати Шенгенську візу, щоби безперешкодно шукати роботу в будь-якій європейській країні. Інші чекали спрощення різних заборон, щоб частіше приїздити з Європи додому до родини. Та більшість українців надіялися, що підписання Угоди підштовхне керівництво держави проводити економічні реформи, які поліпшать умови життя в рідній країні.

Із глибокої задуми вивів телефонний дзвінок. У слухавці захлиналась від тривоги сусідка:

— Щойно їхала маршруткою і бачила колони старших школярів та студентів, які прямували до Театральної площі на мітинг. Кажуть, що до Києва відправляють

колону автобусів з активістами на підтримку столичного Майдану. Невже повториться Помаранчева революція?

— Не думаю. Люди розчаровані діями Ющенка і не вірять більше політикам, — відповіла я.

— Висунься з хати й відчуй силу людської енергії! Я їхала попри ту колону молодих людей і плакала. Мені здається, що назріває щось страшніше, ніж було досі, бо в людей назбиралося багато злості на бездіяльність влади, і боюся, щоб не пролилася кров, — ділилася побоюваннями сусідка.

— Не сій паніку, — перебила я. — Пострайкують та й розійдуться. Не підпишуть Угоду тепер, то станеться це згодом. Може, з економічної доцільності нам справді варто зачекати. Керівництву видніше.

— Боюся, що наше керівництво розвернулося в бік Митного союзу. Мої діти десь вичитали, що Путін пригрозив Януковичу відібрати Крим, якщо той підпише Угоду про асоціацію з ЄС.

— Я й кажу, що ми не про все знаємо...

Пораючись з обідом, прислухалася до «брехунця», який з перервами на рекламу передавав новини з Києва. Напруга в суспільстві зростала...

Перебіг подій кількох наступних днів

Перший «Євромайдан», так назвали його політики, почався саме зі столиці України — Києва. Під вечір люди через соціальні мережі почали самоорганізовуватись і вийшли о 22-й годині на акцію протесту на майдан Незалежності. Під кінець доби учасників мітингу нараховувалося вже близько півтори тисячі осіб. На Майдан прийшли журналісти, громадські активісти, опозиційні політичні лідери. Стали з'являтися міліція та посилені загони «Беркута». Багатотисячне народне віче «За європейську Україну»